

Viata si activitatea literara a lui Ioan Slavici

Ioan Slavici s-a nascut la 18 ianuarie 1848 in comuna Siria de langa Arad. Urmeaza scoala primara in Siria, liceul la Arad si Timisoara, iar studiile universitare de drept si stiinte la Budapesta si Viena. La Viena este presedintele Societatii Studentilor Romani " Romania Juna ". il cunoaste pe Eminescu si intalnirea lor se transforma intr-o prietenie pe viata.

Debuteaza in 1871 cu o comedie, "Fata de birau", publicata in revista " Convorbiri literare ", dar vocatia lui e de prozator si se va concretiza in 1881 cu volumul " Novele din popor ", moment de seama in evolutia prozei romanesti.

intre timp, poposeste la Iasi pentru scurta vreme (1874), apoi vine la Bucuresti, unde este secretar al unei comisii de documente istorice (colectia Hurmuzachi), profesor la Liceul " Matei Basarab " si redactor la " Timpul " (coleg de redactie cu Eminescu si Caragiale intre 1877-1881). in 1882 e ales membru corespondent al Academiei, sectia istorica.

in 1884 se stabileste la Sibiu. intemeiaza ziarul " Tribuna ", fiind un jurnalist de rara fecunditate. Aici indruma primii pasi in literatura si inlesneste debutul poetului George Cosbuc. Din 1890 revine in Bucuresti. Lucreaza in invatamant, editeaza ziare si reviste (" Vatra ", impreuna cu Caragiale si Cosbuc), publica volume de nuvele si romane, precum si volume cu caracter memorialistic.

Moare la 17 august 1925 in casa fiicei sale, Lavinia, din Crucea de Jos, Panciu. E inmormantat la schitul Brazi din Panciu.

II. Portretul scriitorului

Asezat alaturi de Eminescu, Creanga, Caragiale, scriitori cu stil fascinant, mari creatori de limba, Ioan Slavici, cu limbajul lui sobru, meticulos, poate sa para un autor din alta clasa valorica. in realitate el este un intemeietor ca si ceilalti trei, prin opera lui patrundand in literatura romana filonul popular al povestirii si universul satului romanesc transilvanean. El a creat in epica romaneasca nuvela si romanul de tip realist si, mai ales, a adus analiza psihologica a sufletului individual, dar si colectiv, element definitoriu al prozei moderne.

Creator de personaje memorabile si constructor epic, observator ascutit si moralist cu vocatie de pedagog, Ioan Slavici este cel dintai mare scriitor pe care Transilvania ii daruie literaturii romane la sfarsitul secolului al XIX-lea. Cu Ion Creanga, din Moldova si cu I. L. Caragiale, din Muntenia, alaturi, se alcatuieste un adevarat triumphi simbolic al spiritualitatii romanesti, in mijlocul caruia se inalta ca o coloana a infinitului - simbolul lui Eminescu.

III. Proza lui I. Slavici

Printre marii clasici, dintre care fiecare reprezinta superioara inflorire a unui gen sau a unei specii

in literatura romana (M. Eminescu fiind prin excelenta poetul, I.L.Caragiale-dramaturgul si I.Creanga-povestitorul), I. Slavici este cunoscut indeosebi ca nuvelist de exceptie. Prin opere ca " Moara cu Noroc ", " Padureanca ", " Popa Tanda " ori " Budulea Taichii ", scriitorul se afirma in calitate de creator al unei lumi animate de mari energii, de patimi puternice si de dramatice probleme morale in cadrul, schitat cu mana de maestru, al satului si targului transilvanean, cu vechile lor legi nescrise, pastrate si transmise de opinia publica (" gura satului "), ori al intinsei campii de vest, unde legea o faceau oamenii puternici si lipsiti de scrupule, precum Lica Samadaul.

Valoarea nuvelisticii a pus mult timp in umbra importanta operei de romancier a lui I. Slavici, care prin " Mara " realizeaza " Un pas mare in istoria genului", dupa aprecierea lui G. Calinescu.

IV. Studiul textului

1) Privire generala

Cele mai valoroase roade pe care le-a dat talentul de prozator al lui Slavici sunt cele din domeniul nuvelisticii. Nuvelele, aparute in sase volume, au contribuit la progresul literaturii romane in directia ogindirii realiste a vietii sociale, prin evocarea procesului de formare a micii burghezii rurale si de pauperizare a populatiei satesti, prin crearea de personaje reprezentative, care intruchipeaza conflictele si trasaturile esentiale ale acestei lumi.

in nuvelele lui Slavici gasim, de asemenea, o reflectare ampla a vechilor randuieli rurale, a obiceiurilor si datinilor, a credintelor si superstitiilor, a moralei si a prejudecatilor oamenilor simplii, un autentic tablou etnografic, psihologic si social al satului transilvanean. Nuvelele scrise dupa 1900, in perioada bucuresteană a vietii sale, evoca adancirea mizeriei claselor asuprite, coruptia aparatului functionaresc, jefuirea bogatiilor tarii, rapacitatea nesatioasa a celor bogati. Unul dintre pacatele pe care Slavici le-a sanctionat necrutator a fost si ispita banului. in abordarea acestei teme, el recepteaza modalitatile variate in care relatiile capitaliste, ce incepusera sa patrunda in viata satului transilvanean, isi pun pecetea pe constiinta oamenilor. Sub aspecte diferite aceasta tema a fost reluata in mai multe nuvele cu titluri sugestive (" O viata pierduta " , " Vatra parasita " , " Comoara " , " O jertfa a vietii " etc.), precum si in romanul " Mara ". Dar in nici una dintre ele, Slavici nu a atins un nivel atat de inalt al artei sale de prozator realist modern ca in nuvela " Moara cu Noroc ".

2) Tema

Tema acestei nuvele o constituie urmarile negative, consecintele nefaste pe care setea de imbogatire le are asupra vietii sufletesti a individului, asupre destinului omenesc. La baza ei se afla convingerea autorului ca goana dupa avere, in special dupa bani, zdruncina tihna si amareste viata omului, genereaza numeroase rele, iar in cele din urma duce la pierzanie. Aceasta convingere este ilustrata cel mai bine in nuvela prin destinul cizmarului Ghita.

3) Subiectul

Nuvela " Moara cu Noroc " este scena de infruntare a doua personaje cu caractere puternice : carciumarul Ghita si samadaul Lica.

Saracia, pretuita de Slavici in alte nuvele pentru puterea ei miraculoasa de a mentine echilibrul in sufletul omului, linistea vietii lui, devine la inceputul nuvelei " Moara cu Noroc " motiv de puternice framantari, dand lui Ghita un sentiment de inferioritate. El identifica saracia cu lipsa de demnitate. Vrand sa scape de saracie, el nu dorea de fapt sa se imbogateasca pentru a trai bine, ci pentru a fi cineva, pentru a fi respectat. Se hotareste sa abandoneze linistea colibei din sat si sa ia in arenda carciuma de la Moara cu Noroc, unde se muta cu intreaga familie : nevasta, doi copii si soacra, dovedindu-se cat se poate de harnic si de priceput pentru a face rentabila noua sa indeletnicire.

Cand Ghita tocmai incepuse sa guste, cu intreaga familie, bucuria ca a scapat de saracie, la Moara cu Noroc apare un personaj ciudat - Lica Samadaul.

Ana, nevasta lui Ghita, intuieste ca Lica este " om rau si primejdios ". in sinea lui, si Ghita avea aceeasi banuiala. Simtind fata de Lica o atractie misterioasa, nu-i venea sa-si dezvaluie gandul. in scurta vreme, el intelesese ca " aci, la Moara cu Noroc, nu putea sa steie nimeni fara voia lui Lica , iar Ghita voia cu tot dinadinsul sa ramaie la Moara cu Noroc, pentru ca-i mergea bine; nu-l lasa inima sa paraseasca locul, la care in scurt timp putea sa se faca om cu stare".

O decizie in acest sens nu era usor de luat, pentru ca Ghita era om cinstit si prevazator, si mai ales pentru ca nu era singur pe lume: " avea nevasta si copii si nu utea sa faca ce-i placea ".

Dorinta de " a se face om cu stare ", asociata cu evenimente si intamplari pe care nu putea nici prevedea, nici evita, l-a antrenat, uneori direct, alteori indirect in afacerile necurate ale lui Lica. Chemat in fata judecatorului, el " nu putea tagadui c-a avut daraveri cu Lica si trebuia sa spuna toate cele petrecute, si din doua una: ori Lica ajungea sa fie dovedit si pus la pedeapsa, si atunci nici el, Ghita, ca om insotit cu un facator de rele, nu putea sa scape cu obrazul curat, ori Lica scapa, si atunci Ghita trebuia sa se teama de razbunarea lui ".

Judecata nu-l putea insa dovedi vinovat pe Lica, pentru ca el " stia sa-si aleaga stapanii si putea sa si-i aleaga dupa plac, deoarece nimeni nu stia sa pazeasca o turma si sa o vanza atat de bine ca dansul ".

Setea de razbunare a lui Ghita, necinstit de Lica, in cele din urma, pana si in viata familiala, nu mai poate fi insa stavilita. Ghita stia acum ca Lica este un hot si un ucigas, ca el ii pradase pe arendas si ca tot el pusese la cale asasinarea acelei femei tinere, gasita in padure de jandarmul Pinte. Dupa multe framantari si ezitari, izvorate nu atat din teama cat din prudenta pe care o alimenteaza sentimentul demnitatii, Ghita se hotareste sa-l dea pe Lica prins caprarului Pinte - si el un fost samadau si hot de codru, care se facuse anume jandarm, pentru a se razbuna pe Lica. Cei doi se inteleg sa-i intinda o cursa, spre a-l putea prinde cu banii si obiectele furate asupra lui. Ghita il anunta, in taina, ca vrea sa mearga la oras si se ofera sa-i schimbe acolo galbeni si alte obiecte din aur. Fara a banui gandul ascuns, Lica vine la Moara cu Noroc, aducand cu el " aur si argintarie ". Sub pretext ca pleaca la oras, Ghita merge sa-l anunte pe Pinte. intorcandu-se cu acesta si cu alti

doi jandarmi, il vede insa pe Lica plecand de la Moara cu Noroc si isi da seama ca a ratat orice prilej de a-l dovedi vinovat; si, lucru si mai grav, ca onoarea familiei lui a fost intinata.

Ghita intelege acum ca nimic din cate s-au intamplat nu se mai poate indrepta. Si astfel o viata inceputa frumos sfarseste tragic.

Adept al unei morale intransigente, Slavici isi pedepseste exemplar toate personajele nuvelei amestecate in afaceri necinstite. Iar pentru a purifica locul afacerilor necurate si al crimelor, un incendiu mistuie in flacari carciuna de la Moara cu Noroc transformand in scrum si cele doua corpuri lipsite de viata al Anei si al lui Ghita.

4) Personajele principale

Cizmarul Ghita, devenit acum carciunar la Moara cu Noroc, este un personaj puternic individualizat, mai ales printr-o mare varietate de trasaturi sufletesti contradictorii, izvorate din incompatibilitatea dintre atractia irezistibila spre imbogatire si simtul inascut al demnitatii, dorinta lui de a ramane om cinstit. Prin Ghita, Slavici exemplifica o drama a omului.

in contact cu Samadaul, care il fascineaza si il inspaimanta, in acelasi timp, prin spiritul sau intreprinzator, prin indrazneala in afaceri si siguranta de sine cand se afla in imprejurari dificile, Ghita intra in mecanismul necrutator al existentei zbuciumate. Constiinta lui devine acum campul unei lupte aprige intre doua indemnuri opuse : unul care il recheama la viata onesta de dinainte, altul care il ispiteste la complicitati necinstite in scopul inavutirii.

El devine victima a lui Lica Samadaul numai pentru ca acesta ii descopera slabiciunea de a " tine la bani ": Ghita " se gande la castigul pe care l-ar putea face in tovarasie cu Lica, vedea banii gramada inaintea sa si i se impaingeneau parca ochii; de dragul acestui castig ar fi fost gata sa-si puna, pe un an, doi, capul in primejdie "; intaia oara in viata lui ar fi voit sa n-aiba nevasta si copii, pentru ca sa poata zice: " Prea putin imi pasa! ". Banii ravniti atat de mult ii dau o fericire tragica, pe cat de zbuciumata, pe atat de provizorie: " Banii primiti de la Lica erau pe masa si Ghita stetea singur si cu usa inchisa inaintea lor, cercetand cu incordata luare aminte fiecare bucata Ghita privi catva timp dezamagit la bani; cu toate acestea ii parea bine, caci la urma urmelor, el avea drept la o parte din acesti bani, muncise pentru ei Dupa ce trase iar banii in saltarul mesei, el se plimba catva timp prin casa se gande cat trebuie sa munceasca un om ca dansul pentru ca sa adune atata la un loc, si nu-l lasa inima sa-i deie din mana ".

Patima banului transforma radical caracterul lui Ghita. El se instaineaza de toata lumea, pana si de nevasta si de copii; iar aceasta il face sa-i fie teama parca si de umbra lui. Un sentiment de nesiguranta il tine intr-o neliniste, intr-o tensiune permanenta: " Ce ai, Ghita? Striga nevasta cuprinsa de ingrijare. - Ce am? Raspunse el cu amaraciune. Am o nenorocire: pierd ziua de azi pentru cea de maine Astazi stau aici si nu ma supara nimic, dar imi fac eu insumi ganduri rele despre ziua de maine, si aceste ganduri, nu-mi lasa tigna sa ma bucur de ziua de astazi si cat vom

sta aici, nu mai scap de nevoia aceasta".

Neincrederea in ziua de maine si sentimentul culpabilitatii il fac sa devina inchis in sine si irascibil, mereu pe punctul de a izbucni intr-o criza de manie, de a lovi pe cineva. Nimeni nu-i mai intra in voie. Nici in prezenta Anei, fata de care inainte avea o comportare atenta si delicata, el nu se mai putea stapani: " Adeca si tu ! grai Ghita inecat de manie, apoi se apropie de dansa, pas cu pas, precum paianjenul se apropie de musca prinsa in mreaja maiastra, o masura cu ochii, isi ridica amandoua mainile asupra ei si ramase catva timp nemiscat si gata de a se arunca la ea. "

Cand venise la carciuma de la Moara cu Noroc, Ghita inca stia sa fie un sot tandru si un tata bun. Dar acum nu mai simtea nevoia unor asemenea manifestari : " chipul Anei, trupul ei fraged, firea ei blanda si glasul ei dulce nu mai puteau sa strabata pana la inima lui ". Patima banului parjolise pana si sentimentul iubirii, care cu ani in urma inflorise pur in sufletul lui. Crezand ca in anumite imprejurari minciuna face mai putin rau decat adevarul, Ghita isi ascunde fata de Ana si sufletul, si gandurile, desi era convins ca acesta nu-i face onoare.

Satisfactiile inedite ce i le aduce aurul, pervertindu-i sufletul si impingandu-l pe drumul ticalosiei, alterneaza cu momente de renastere a fondului uman pozitiv, cand se simte indemnat sa fuga cat mai departe de Samadau, pentru a-si redobandi linistea, pentru a trai, ca mai inainte, in tihna, alaturi de Ana si copii. Ghita este constient ca se afunda pe zi ce trece in necinste, dar nu gaseste in el si nici in sotia lui, de care patima banului il izolase, sprijinul necesar pentru a pune capat tentatiei nesabuite.

La randul ei, Ana, " prea tanara, prea asezata si oarecum prea blanda la fire ", desi nu vrea sa deranjeze pe nimeni cu tristetile ei, nu putea sa nu inregistreze dureros instrainarea lui Ghita. Vazand ca sotul ei isi ascunde cu mare grija atat afacerile, cat si framantarile, " Ana era adanc jignita; ea ar fi dorit sa afle mai mult, se simtea in drept a cere sa stie tot si nu putea sa-l ierte pe Ghita pentru lipsa lui de incredere ". Cand acesta, simtind-o tulburata de tot felul de banuieli rele, ii aminteste ca altii au avut necazuri mai mari, Ana izbucneste: " - Ce-mi pasa mie de altii ! Mai mult amar n-a fost in viata lor intreaga decat este acum in sufletul meu; e mai grozav sa traiesti cum traiesc eu, decat a fi ucis in drum. Tu nu ma omori, Ghita: ma seci de viata, ma chinuiesti, imi scoti rasuflare cu rasuflare viata din mine, ma lasi sa ma omor eu din mine ".

Cu toate acestea, Ana, crescuta de mama ei in traditia devotamentului fata de camin, fata de barbat si copii, nu se lasa zdruncinata in convingerea ca Ghita e om cinstit. Ea isi face adesea reprosuri ca n-a stiut sa fie tot timpul alaturi de el, sa-l ajute la vreme, pentru a nu cadea in ispita lui Lica. Si, cu toate ca amaraciunea pe care o simtea in suflet o facea sa nu mai poata surade usor, iar iubirea ei devenise trista si lipsita de entuziasm, ea tot pe Ghita il avea la inima. Iar in momentele de dezamagire simtea mai puternic nevoia de a i-o spune. Atunci cand el a acuzat-o brutal ca " ii sta icala ", Ana a gasit in sufletul ei " ceva mai tare" decat pornirea de a-si lua copiii si " de a pleca fara de intarziere, pentru ca sa nu se mai intoarca niciodata ", strigandu-i in fata cu incapatanare : " sa nu crezi ca asa ma vei alunga de la tine. Tin la tine Ghita, tin cu toata inima, si

cu cat te vei face mai aspru, cu atat mai dinadins am sa tin, si ti-o spun aceasta tocmai fiindca te vad ca nu vrei s-o auzi ".

in prezentarea evolutiei Anei, Slavici se dovedeste un bun cunoscator al psihologiei feminine. Cand ea era supusa acestui zbucium sufletesc, se mai afla la varsta la care cantecul si jocul nu dispar inca din sufletul femeii si o fac capabila de emotii, de simtaminte si vibratii pure. Tradarea barbatului nu este pentru ea un gest necugetat, un capriciu superficial. Cand iubirea pentru Ghita inceteaza, in sufletul Anei se aprinde dispretul. Forta care il declanseaza este puternica si emotionanta. Declaratia pe care Ana i-o face lui Lica dezvaluie la aceasta fiinta fragila un caracter ferm si o mare capacitate de concentrare a sensibilitatii pentru luarea unei decizii dificile: " Tu esti om, Lica, iar Ghita nu e decat muiere imbracata in haine barbatesti, ba chiar mai rau decat asa ". Spre aceeasi concluzie ne conduce si reactia Anei in momentul cel mai dramatic. Strigatul disperat : " Nu vreau sa mor, Ghita ! Nu vreau sa mor ! ", rugamintea adresata lui Lica de a o ridica sunt de ajuns pentru a convinge ca, desi o sacrifica, Slavici gande, ca si Ana, ca viata e mai frumoasa decat moartea.

Slavic isi dovedeste talentul sau de mare portretist si in realizarea lui Lica Samadaul, personaj cu o structura aparte. Desi linear ca viata sufleteasca, fara framantarile si zbuciumul lui Ghita, Lica se distinge prin cateva trasaturi de caracter bine conturate pe fondul actiunilor la care participa.

Slavici il caracterizeaza indirect, prin apartenenta la acea categorie a pastorilor, specifica economiei ardelenesti din vremea sa. in aceasta categorie, samadaul ocupa un loc aparte, fiind " om cu stare, care poate sa plateasca grasunii pierduti ori pe cei furati ". Iar aceasta il face " mai ales om aspru si neindurat, care imbla mereu calare de la turma la turma, care stie toate infundaturile, cunoaste pe toti oamenii buni si mai ales pe cei rai, de care tremura toata lumea ". Desprins din acea categorie a samadailor, Lica este individualizat printr-un portret fizic, alcatuit din trasaturi caracteristice : " un om ca de treizeci si sase de ani, inalt, uscativ si supt la fata, cu mustata lunga, cu ochii mici si verzi si cu sprancenele dese si impreunate la mijloc ". in aceasta infatisare, Ana, mama ei si chiar Ghita intuiesc trasaturi de caracter ce se vor afirma pe masura desfasurarii evenimentelor. Un portret moral, confirmat de evenimentele care urmeaza, il face Ana, atragand atentia lui Ghita sa nu intre in cardasie cu el : " Fa cum stii, dar eu iti spun, si nu ma lasa inima sa nu-ti spun, ca Lica e om rau si om primejdios : asta se vede din ochii lui, din ranjetul lui si mai ales din cautatura ce are cand isi roade mustata cu dintii. E om patimas, Ghita, si nu e bine sa te dai prea departe cu el. "

Asprimea de om primitiv a lui Lica este inasa asociata cu un fel de noblete salbatica. El este inteligent si generos cu cei ce-l sprijina in afaceri; la petreceri devine vesel si bun. Nu lipsesc nici semnele exterioare ale acestei nobleti : " Lica era porcar, inasa dintre cei ce poarta camasa subtire si alba ca floricele, pieptar cu bumbi de argint si bici de carmajin cu codoristea de os impodobit cu flori taiate si cu ghintulete de aur ". Unele elemente de factura romantica (descrierea infatisarii lui Lica in momentul in care era pe punctul de a o parasi pe Ana, tabloul de natura care urmeaza parasirii Anei, precum si scena din biserica) intregesc portretul moral al lui Lica : om fara suflet,

fara lege si fara credinta. Slavici anuntase, de altfel, acest portret intr-o replica anterioara a lui Ghita : " Tu nu esti om, Lica, ci deavol ".

5) Arta personajului literar

Literatura romana de pana la Slavici izbutise sa realizeze cateva personaje dramatice de mare forta artistica, dar nu crease inca un personaj epic viabil care sa nu intruchipeze schematic o anumita trasatura de caracter sau categorie sociala, ci sa tasneasca din propria sa lupta, din propria sa vointa de a se realiza intr-un anumit fel si sa devina prin aceasta un tip reprezentativ pentru societatea romaneasca. De aceea personajele conturate de Slavici in romanele si mai ales in nuvelele sale vor fi privite cu mare interes. Spre deosebire de scriitorii dinaintea lui, Slavici nu impune personajelor o comportare rigida, dictata de anumite prejudecati morale, ci le da libertatea de a se manifesta, in imprejurarile in care le pune viata, dupa propriile indemnuri, dupa imperativele sufletului lor. Ni se releva astfel nu numai caractere gata formate, ci si felul in care ajung oamenii sa fie asa cum sunt, ca rezultat al inraurilor ce s-au exercitat asupra lor, a conditiilor sociale in care au trait.

A crea personaje prin care sa arati ca, asupra predispozitiilor psihice innascute, societatea in care traiesc si intamplarile vietii lor exercita influente ce le transforma caracterul, reprezenta pentru vremea lui Slavici o noutate in literatura romana si un punct avansat al aplicarii metodei realiste in arta literara. Scriitorul pune accentul pe evolutia artistica a personajului epic. in acest sens, el acorda, in cadrul naratiunii, o atentie deosebita evenimentelor aflate in legatura directa cu personajele, precum si interventiei lor nemijlocite in desfasurarea intamplarilor. Iata, spre exemplu, evolutia lui Ghita. Slavici nu ne povesteste intamplarile vietii lui, ci il pune pe el insusi sa actioneze sub ochii nostri. intamplarile prin care trece il framanta, il zbuciuma dureros, dar, cu toate acestea, patima banului nu-l paraseste. El isi poarta cu consecventa povara propriilor sale slabiciuni, care ii determina destinul, transformandu-l intr-un veritabil erou tragic. Desi intelege ca, in cele din urma, in lupta cu Lica, el va fi cel infrant, pentru a-si satisface dorinta de razbunare, Ghita intra in conflict cu toata lumea lui. il vedem angajat in lupta necrutatoare cu toti ceilalti, chiar si cu sine insusi. il vedem cum se frange si cade invins. Ceea ce impresioneaza nu sunt insa transformarile pe care le sufera caracterul lui, sfarsitul tragic, ci consecventa cu care personajele ca el isi sustin pasiunile, energia ce o degaja in lupta cu imprejurarile vietii si, in acelasi timp, cu propriile lor pasiuni.

Slavici nu infrumuseteaza cu nimic viata personajelor sale. Procentul de duritate si afectiune, de bunatate si rautate, de hotarare si slabiciune pe care il aflam in fiecare din ele face din Slavici un observator fara partinire, cu spirit realist desavarsit.

Dar in conceptia lui Slavici viata fiecarui personaj este vazuta ca un destin propriu, care oricum se va implini. De aceea el nu se simte in nici un fel obligat sa explice nimic, ci numai sa descrie cat mai fidel intamplarile ce il imping pe fiecare personaj pe drumul destinului. Astfel, observand dezumanizarea lui Ghita, Slavici noteaza: " Atata se simtea de ticalosit si de slab in el insusi, incat nu mai sa-ai dea seama ce poate si ce nu poate sa faca si asa incetul cu incetul se lasa in voia

intamplarii". Personajele insesi sunt convinse ca au o soarta dinainte stabilita, careia nu i se pot opune:

" Cine poate sa scape de soarta ce-i este scrisa !? " se intreaba Ghita in sinea sa, odata, cand se afla la stramtoare. Alteori se consoleaza cu formule ca: " daca e rau ce fac, nu puteam sa fac altfel ". Nuvela insasi se incheie cu reafirmarea acestei fataliste concepii despre viata omului. Privind cu ochii inlacrimati ce mai ramasese din carciuma dupa incendiu, soacra lui Ghita exclama: " Samteam eu ca nu are sa iasa bine: dar asa le-a fost data ".

Definitorie pentru arta realizarii personajului la Slavici este o mare putere de interiorizare. Aceasta a facut ca eroii lui sa fie infatisati in zbuciumul lor launtric, nu numai in manifestarile lor exterioare, asa cum fusesera zugraviti in proza de dinainte de el.

Arta personajului epic atinge in " Moara cu Noroc " un nivel de maiestrie ridicat si in ceea ce priveste portretistica literara. Portretul fizic este concis, redus la esential, realizat aproape cu aceleasi mijloace ca la predecesorii sai. La Slavici, accentul nu cade insa pe substantive abstracte, insotite de determinari corespunzatoare, ci pe adjective cu rol de epitet caracterizator. intr-o masura mai mare decat portretul fizic, portretul moral constituie un succes remarcabil al prozei romanesti de la inceputul secolului al XX-lea. Originalitatea artei portretistice la Slavici consta in faptul ca personajele au insusiri numeroase, pozitive si negative, au calitati si defecte, vointa si slabiciune, atitudini ferme si ezitari, indrazneli si temeri; iubesc sau urasc, dupa imprejurari, sunt patimase sau rezonabile; au in general, comportarea unor fiinte reale. Astfel prezentati oamenii, portretul lor moral este, de regula, complex si adesea alcatuit din trasaturi contradictorii. in nuvela " Moara cu Noroc ", el se constituie ca o insumare treptata a observatiilor autorului cu propriile marturisiri ale personajului si cu reactiile sufletesti ale celorlalte personaje.

6) Particularitati ale limbii si stilului

Scriitor obiectiv, realist, Slavici da o mare atentie felului in care se exprima personajele. Si cum contributia directa a eroilor la desfasurarea actiunii este masiva, valoarea limbajului ca document al vietii sufletesti creste. Dialogurile, fiind reflexe ale intimitatii omului, au o mare putere de caracterizare psihica. Atunci cand Ana ii spune lui Ghita: " - Esti un om netrebnic si grozav trebuie sa te fi ticalosit tu in tine, pentru ca sa-mi spui ceea ce nu crezi nici ti insuti ", avem nu numai o informatie despre transformarea caracterului acestuia, ci si un reflex al amaraciunii pe care constatarea o produce in sufletul ei.

Remarcabile sunt, in stilul lui Slavici, expresiile, zicatorile si proverbele. Anumite capitole ale nuvelei par a ilustra chiar adevarul invariabil al unor proverbe.